

ELLEN

ELLENS FAMILJ I FINLAND

Ellens mamma kom från Kolari kommun och hennes pappa från Savolax. De bodde i Kolari i Finland, där det, enligt Ellen, talades tordedalsfinska. Ellen fick dock inte tala dialekt hemma. Hennes mamma såg till att barnen talade ”modersmål”, det vill säga finskt standardspråk hemma: "Min mamma var mycket angelägen om att det skulle vara modersmål, alltså finska". Ellens far hade en savolaxisk dialekt. Pappa var sällan hemma, eftersom han var i kriget. Ellen har tio syskon.

FLYT TEN TILL SVERIGE

Ellen flyttade till Sverige 1955. Hon kom till Sverige av nyfikenhet och för att arbeta: "Det var först och främst för att byarna tömdes och folk flyttade till Sverige och sedan kom de tillbaka med en fin Volvo och i fina kläder och berömde hur underbart det var här i Sverige, och det var så min nyfikenhet väcktes". Hon berättar om sin ankomst till Sverige: "Det var före påsk och jag kom med buss till Juosenki i Finland. Det hade varit en fruktansvärd snöstorm och sedan var det bara en vinterväg, en gångväg över älven och jag hade en liten resväska och visste inte riktigt vart jag skulle, eftersom jag inte visste var huset låg, men det var en man som gick på isen med en cykel och han ledde cykeln och så pinsamt (ohörbart) han var en yngre man (skratt) är så dumma att de cyklar på vintern i en snödriva,

men hur som helst var det tur att han i alla fall kom, då han visade mig vägen till platsen där jag skulle arbeta som piga och jag kom dit då. Frun i familjen var distriktsköterska. Hon gav mig en korg med trasiga yllestrumpor och sa: 'du kan ju stoppa dom medan hon gick till sjuk-(avbrott)'. Ellen tillbringade ett år hos familjen och fick senare ta hand om "hela hushållet" och hon berättade att hon lärde sig svenska i familjen. Redan 10 år tidigare hade hon varit evakuerad i Sundsvall 1944-1945 och hade också bott en månad på Kankainen herrgård i Masku hos familjen Aminoff där det talades svenska, så "ja, jag hade ett visst intresse och en viss bakgrund". "Och sedan bestämde jag mig för att språket är viktigt". Ellen lärde sig svenska självständigt: "Haparandatidningen var också bra, för den hade text på både svenska och finska, så jag läste en spalt på finska och slog sedan upp de svenska orden". När jag frågade om hon fick gå på några kurser i svenska, så svarade hon: "Inte alls, det kom inte ens på tal.". Andra ungdomar lärde Ellen vilka ord hon "inte var lämpliga att använda". Ellen sa: "Det gjorde mig mycket osäker". Modern i familjen där Ellen arbetade sa till henne att hon skulle be om att få ett kvitto i affären, men hon hade inte kunnat säga ordet, då det påminner om ett tabubelagt ord i finskan: "Jag kunde ju inte säga det där ordet."

Ellen lärde sig språket också genom att imitera barnen i familjen: "Om en liten pojke som han kan lära sig språket och orden - jag var inte ens sexton år gammal, så kunde jag också göra det. Jag försökte då härma pojken, det var barnspråk. Även familjens fyraåriga son lärde Ellen språket, och han kunde säga till henne: "Ellen, så säger man inte". "Han var så hård mot mig att han nästan var lite arg, för min tunga var som en järnstång, men på så sätt lär man sig", berättar Ellen. Ellen sa att hon lärde sig svenska genom att vara modig: "Jag var modig, jag bestämde mig för att jag skulle tala (skrattande) och om de inte förstår mig, så kan det inte hjälpas" "Jag har flyttat mycket från en plats till en annan, så jag tänkte att om jag inte passar in, om jag lärt mig språket, blir det lätt för mig att lämna platsen och flytta någon annanstans, så att jag inte behöver stanna på en plats och skämmas för nånting".

Ellen berättade att finnarna hade dåligt rykte på den tiden eftersom de drack och slogs så mycket. Därför skämdes man också för finska språket. Finländarna var dock kända för att vara arbetsamma. "På sextioalet hade finska språket så låg status att det nästan var skamligt att komma från Finland - det sades att vi finländare hade ett dåligt rykte och det berodde på att vi slogs och drack, men vi hade ett gott rykte som hårt arbetande folk".

Senare gifte sig Ellen med en svensk man och arbetade som kontorist i familjens byggföretag. Ellen använde mycket svenska i sitt arbete och reste mycket runt i Sverige i sitt arbete. Hon upprätthöll också sina kunskaper i finska genom att läsa finska tidningar och böcker, men vid en viss tidpunkt säger hon sig ha blivit "lat att läsa" på finska. På 1980-talet deltog hon i Pohjola-Nordens sommarkurs i finska i Tammerfors: "Där fick man inte säga ett enda ord svenska", berättar hon.

Ellen har hållit kontakten med sin släkt i Finland och fungerar som vice ordförande i Suomi-kerho (Finska klubben), där hon också har kunnat upprätthålla sina kunskaper i finska. Ellen beskriver språket vid den svenska-finska gränsen: "Vi har ett blandspråk". "Här babblar folk vad de vill, men när man kommer till Finland måste det vara finska – man ska vara på sin vakt att det inte råkar... sippra ut något svenskt ord. Svenska språket har varit så viktigt för mig". Någon i Finland kan då och då undra: "Var kommer du ifrån?".

Ellen säger sig inte möta negativa attityder till sin finskhet i Sverige, men om "något gick fel [hemma] fick man alltid höra var man kom ifrån". Finskspråkiga barn kallades ibland för

"finningar" på ett nedsättande sätt, men Ellen sa att hennes barn inte talade finska, så de undvek detta.

ELLENS FAMILJ OCH SPRÅKET I GÄLLIVARE

Ellens barn bor inte längre i Gällivare och de talar inte finska. Hon hade blivit tillsagd på mödrarrådgivningen att hon inte skulle tala finska med sina barn: "Barnhälsovården sa till mig att jag inte skulle lära barnen finska, eftersom de inte skulle lära sig och inte kunde gå i skolan, och då skulle de inte klara sig i skolan".

Ellens dåvarande man var svensk och de har tre barn tillsammans. Ellen förklarar: "Jag försökte på alla sätt få dem att lära sig [finska] Jag satte på grammofonskivor och då sjöng de men när min man kom hem så stängde vi av radion. Jag började yrkesarbete tidigt så vi hade hushållsbiträden, så kom svenska språket in". Barnen studerade finska, men de tyckte inte om att vara på lektionerna: "men de lärde sig inget där, de trivdes helt enkelt inte där, lektionerna var efter skolan". Ellen sa att hon då var så ung och dessutom finländare, så hon vågade inte kritisera systemet. Samma sak upprepades med Ellens barnbarn: de var inte intresserade av att lära sig finska i skolan. Barnen har dock ångrat sig efteråt. Ellen använder svenska med sina barn, men ett av hennes barnbarn har flyttat till Finland. Barnbarnet har njutit av livet i Finland och har lärt sig finska. Hennes pojkvän är finländare. När barnbarnet studerar i Finland, använder hon finska, svenska och engelska. Ellen tycker att det är fint att hennes barnbarn har lärt sig finska. Barnbarnet är också stolt över att hon har lärt sig finska.